

מסמך רקע לדיון בוועדת החינוך:
היעדר חשיפה ולימוד של מגוון דעות בלימודי התחדשות וזהות יהודית במערכת החינוך
מכון על משמר הכנסת

הקדמה

בשנת 1995 נקבע בדוח וועדת שנהר כי על משרד החינוך להעניק לבתי הספר הממלכתיים לימודי יהדות ברוח פלורליסטית המביאה את המגוון היהודי הקיים בישראל ובעולם. משרד החינוך אימץ את מסקנות הדוח באופן פורמלי, אולם כפי העולה מהתנהלות המשרד, נעשו מאמצים רבים לחבל בגישה זו על ידי שרי חינוך רבים שניהנו במשרד לאורך השנים. כתוצאה מכך, סוגיה זו העסיקה את הכנסת וחבריה באופן פעיל, שעקבו אחר ההתפתחויות בנושא, הגישו הצעות לסדר, הצעות חוק וקיימו וועדות בנושא. צוות מכון על משמר הכנסת סקר את ההתפתחות הפוליטית בנושא ומביא אותה בפניכם:

- במרץ 2017 בעקבות פנייה של ח"כ משה גפני (יהדות התורה) וח"כ יהודה גליק (הליכוד) ובעקבות תחקיר בעיתון יתד נאמן ומסמך על עמותת "אספקלריא", קיימה ועדת החינוך של הכנסת בראשות ח"כ יעקב מרגי (ש"ס), דיון בנושאי מקצוע תרבות יהודית ישראלית וכן "בהכנסת תכנים רפורמים למערכת החינוך". בדיון טען ח"כ משה גפני כי "התנועות הרפורמיות והקונסרבטיביות עם הרבה מאד כסף השתתפו במכרזים ולא היתה ברירה שאכן הם יזכו במכרזים הללו. זה נעשה במגמה מכוונת כדי להשתלט על התכנים במשרד החינוך. החברה הישראלית אינה מעוניינת בזה". לדבריו הגיב ח"כ אלעזר שטרן שכתב: "אני מקווה שמערכת החינוך במדינת ישראל לא מתיישרת לפי קהל קוראי יתד נאמן, אחרת לא תהיה פה יהדות במדינת ישראל. אני בוכה על מאות אלפי ילדי ישראל שמאבדים כל קשר ליהדות כי היהדות שמציגים להם היא חד גונית". משה וינשטוק יו"ר המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך אמר: "חתמתי על תכנית הלימודים ואני עומד מאחוריה, ויום אחד כשאגיע לשמים אני אהיה גאה בה. התכנית אינה רפורמית ואינה אורתודוקסית, החומרים הם חומרים יהודיים פשוטים. עדיין לא נכתבו ספרי הלימוד, וחומרי הלמידה יהיו מכל הזרמים ובית הספר יוכל לבחור מתוכם". יו"ר הוועדה ח"כ יעקב מרגי סגר את הדיון בלא סיכום, וקבע כי תתקיים ישיבת המשך, אך ישיבה זו לא התקיימה.

- בחודש ספטמבר 2018 במחקר של מכון מולד פורסם כי משרד החינוך משקיע 10 מיליון שקל בשנה בתגבור מדעים וטכנולוגיה לעומת 176 מיליון בתגבור יהדות (הסכומים מתייחסים לתקציב משרד החינוך עבור עמותות חוץ בית ספריות ולא לתקציב הבסיס של המשרד). בתגובה, שר החינוך דאז ח"כ נפתלי בנט העלה פוסט בו הוא תוקף את הקרן החדשה לישראל וכתב: "אם הקרן לישראל החדשה חושבת שבאמצעות קמפינים דוחים היא תרפה ידיי מלהעניק הכרת מסורת ישראל לילדי ישראל, היא טועה בגדול. אני יהודי גאה".

- בחודש אוגוסט 2019 פורסם כי שר החינוך דאז ח"כ הרב רפי פרץ החליט להרחיב משמעותית את מסגרת שיעורי היהדות בחינוך הממלכתי. במסגרת התכנית, שיעורי עברית לכיתות א-ב יכללו יותר טקסטים בנושאי יהדות ומורשת, ובתי ספר יקבלו אלפי שעות נוספות ללימוד המקצוע. בתי ספר שיקדמו יוזמות חדשניות בתחום יזכו למענקים כספיים. יו"ר מרצ ח"כ ניצן הורוביץ הגב ואמר לפרסום ואמר: "זו הדרך שלו – כוחנות וכפייה. רק אנחנו ב"מחנה הדמוקרטי" נשים סוף להחלטות המטורללות של ממשלת ההדתה-השחתה הזו ונחזיר את החופש למדינת ישראל".

- בכנס 'סרוגים' בספטמבר 2019 התייחס שר החינוך דאז ח"כ הרב רפי פרץ לנושא ההדתה בבתי הספר ואמר: "אין הדתה במשרד החינוך, אין הדתה במדינת ישראל. יש כאן החלנה, בדיוק ההיפך".

- ערב פיזור הכנסת העשרים ואחת, (אוקטובר 2019) ביטל שר החינוך דאז ח"כ נפתלי בנט (ימינה) את התקנה המחייבת את בתי הספר ליידיע בכתב הורי תלמידים על פעילות של עמותות דתיות בבתי הספר וליידעם כי ההשתתפות בהן אינה חובה.

- במהלך קמפיין הבחירות לכנסת העשרים ושתיים, מפלגת המחנה הדמוקרטי פרסמה חוברת להורים לתלמידים במערכת החינוך הממלכתית ובה עצות כיצד להילחם בתופעה של חדירת תכני "הדתה" לבתי הספר. בפתחת החוברת נכתב: "לפני כעשור, סימנו עסקני הדת והמחזירים בתשובה את מערכת החינוך כיעד. כך, החלה חדירה אדירה של תכנים דתיים ועמותות דתיות לבתי הספר, במטרה להשפיע על ילדים ובני נוער, שנתפסים כטרף קל ונוח להשפעה. מתוך מחויבות המחנה הדמוקרטי להיאבק בכל תופעות ההדתה, גיבשנו תוכנית מפורטת למאבק בהדתה במערכת החינוך, אותה אנו מתחייבים ליישם כחלק משיבה בכל קואליציה עתידית" בגוף החוברת מוצגים חמישה נושאים ודרכי פעולה עיקריים ליישום התוכנית:

- הוצאת העמותות הדתיות ובנות השירות הלאומי מבתי הספר והגנים
- הקמת מועצה ציבורית בראשות שופט עליון בדימוס או נשיא אוניברסיטה בדימוס למניעת הדתה במערכת החינוך.
- מאבק באפליה המגדרית במוסדות החינוך.
- התניית תקצובו של כל מוסד בקיום הלימודי ליבה
- חינוך למורשת ולא לדת.

- בתאריך 13.5.20, ערב הקמת ממשלת ישראל ה-35, נחתמו ההסכמים הקואליציוניים בין הסיעות השונות המרכיבות של הקואליציה, בהם סעיפים הנוגעים לדת ומדינה, כאשר סעיף בנספחים בין מפלגת העבודה הישראלית למפלגת כחול לבן מתייחס לתקצוב פיתוח הזהות היהודית. בסעיף נכתב: "הצדדים יפעלו להקצות תקציב בסך 30 מ"ח לפיתוח זהות יהדות ישראלית". [לצפייה במסמך המלא](#)

- ביולי האחרון התראיינה ח"כ איילת שקד אודות הטענה להדתה במערכת החינוך, והשיבה: "כל קמפיין ההדתה הזה שהיה בעיני הוא הומצא. אני חושבת שמערכת החינוך היום חסרה בערכים של מורשת וגם יהדות זה לא מילה גסה. אנחנו מדינה יהודית ובהחלט זה צריך לבוא לידי ביטוי גם במערכת החינוך. אני ממש חושבת שהיום במערכת החינוך זה חסר. אם הייתי שרת החינוך הייתי מכניסה תורה שבעל פה לכל בתי הספר הממלכתיים".

הצעות חוק שהונחו על שולחן הכנסת בנושא:

- הצעת חוק העונשין (תיקון – איסור שידול קטינים לחזרה בתשובה), התש"ף-2019 של ח"כ תמר זנדברג (מרצ). הצעת החוק מבקשת לאסור בחוק העונשין פעולות ישירות או עקיפות של מי שפועל מטעם גופים כאלה במטרה לשדל קטינים לחזור בתשובה. [לצפייה בהצעת החוק המלאה](#)

- הצעת חוק איסור רוכלות רוחנית במוסדות חינוך ובקרבם, התש"ף-2019 של ח"כ תמר זנדברג (מרצ). הצעת החוק מבקשת למנוע תופעה לפיה אנשים וגורמים שונים נכנסים למוסדות חינוך או מתמקמים בסמוך לשערי מוסדות חינוך בכדי לשווק את מרכולתם הרוחנית והדתית. [לצפייה בהצעת החוק המלאה](#).

- הצעת חוק חינוך ממלכתי (תיקון – איסור פעילות שיש בה שנאה בשל נטייה מינית, גזענות והדרת נשים במוסדות חינוך רשמיים), התש"ף-2019 של ח"כ איציק שמולי (העבודה). הצעת החוק מבקשת כי מוסד חינוך רשמי לא יאפשר לקיים בתחומו פעילות, לרבות של גורמים חיצוניים, עמותות או יחידים, אשר יש בה עידוד להפליה, דחייה, שנאה או תוקפנות

כלפי אנשים עקב נטייתם המינית או זהותם המגדרית או הסתה לגזענות, לשנאת נשים או לפגיעה במעמדן. לצפייה בהצעת החוק המלאה.

שאלות לדיון:

1. מיהו הגוף מטעם משרד החינוך אשר אחראי לפקח ולבקר על סוג העמותות המורשות להיכנס למוסדות הלימוד? האם ישנה וועדה שבוחנת את קיום מסקנות ועדת שנהר?
2. האם מתבצעת השוואה ומדידה בנושא בכדי להבטיח את כניסתן של עמותות פלורליסטיות שאינן אורתודוקסיות למערכת החינוך הממלכתית? מי האדם האמון על כך ויכול לתת דין וחשבון?
3. האם בידי משרד החינוך נתונים המעידים על כמות שעות התלמיד מטעם ארגוני הציונות הדתית, לעומת הארגונים הפלורליסטיים?
4. האם במערכת החינוך הממלכתית דתית ישנה חשיפה לתוכן יהודי פלורליסטי, או שרק ארגונים דתיים לאומיים נכנסים לבתי ספר ממלכתיים חילוניים-מסורתיים?
5. האם משרד החינוך מנהל דיאלוג ישיר מול התנועות הפלורליסטיות בישראל, לרבות הרפורמים והקונסרבטיבים, לגבי מערכי חינוך המועברים במוסדות החינוך?